

Ivan Lovrić

Recenzija knjige E. Punda – A. Jeličić, *SNAGA RIJEČI*
Katolička izdavačka kuća i časopis Crkva u svijetu, Split, 2022., 299 str.

Općenito, znanstvene knjige nastaju na dva načina: 1. kao plod originalnog istraživanja čiji se rezultati na kraju prezentiraju u studiji koja predstavlja originalni znanstveni doprinos ili novo znanstveno otkriće; 2. kao plod proučavanja tuđih istraživanja i znanstvenih doprinosa koji se onda na jedan manje ili više nov način prezentiraju u zasebnoj studiji koja donosi drukčiji pogled na stvarnost koja je već istraživana. Svezak koji recenziramo posjeduje karakteristike i jednog i drugog pristupa. Potaknula ga je suradnja autora na zajedničkom kolegiju u sklopu Pastoralne godine koju organizira Splitsko-makarska nadbiskupija za svećeničke kandidate kao neposrednu pripravu za svećeničku službu, a ovakav oblik suradnje plod je višegodišnjih predavanja/istraživanja na kolegijima *Komunikologija* (A. Jeličić) i *Propovjedništvo* (E. Punda) koje autori izvode na raznim učilištima i u sklopu različitih studijskih programa. Staviti rame uz rame komunikologiju i propovjedništvo po sebi nije nova stvar u obimnoj

stranoj literaturi na koju se autori pedantno referiraju. Na našem pak govornom području ovaj svezak nosi tragove izvornog istraživanja zbog pristupa koji kod nas predstavlja novost te tako popunjava očiglednu prazninu u fundusu istraživanja iz oba područja znanosti.

Iako su autori specijalizirani u različitim poljima znanosti, više nego očit je njihov zajednički znanstveni kod, a to je teologija, premda komunikologija zauzima više od polovice knjige. Razlog tome je taj što je studija nastala kao plod kolegija čiji su polaznici teolozi s budućim pastoralnim usmjerenjem kao svećenici pastiri. Stoga su oni glavni subjekti gotovo svih praktičnih dijelova studije, bilo u teološkim bilo u komunikološkim sekcijama knjige. Studija je strukturirana koncentrično po shemi ABA' u kojoj središnji dio zauzima teologija propovjedanja dok su komunikološki dijelovi u revoluciji oko teološkog središta i služe mu boljem razumijevanju.

Ovo nipošto ne znači da je knjiga napisana samo za te-

ologe, buduće pastire. U njoj će obilno blago savjeta i konkretnih uputa naći i svaki dobronamjerni čitatelj ukoliko je i sam subjekt svakodnevnih komunikacijskih peripetija koje u većini slučajeva određuju naše raspoloženje i kvalitetu odnosa s drugima. Autori su se svojski potrudili najprije dati teorijsku potku bilo komunikaciji i komunikologiji, bilo teologiji propovijedanja, da bi u drugom koraku dali mnoštvo praktičnih savjeta, korisnih svakome tko želi bolje komunicirati ili imati bolji kontakt s Božjom riječju koja je temelj cijelog kršćanskog života, a za svećenike je i temelj specifičnoj formi komunikacije koju nazivamo homilija ili propovijed u sklopu liturgijskog slavlja.

Uvodeći u teorijsku potku komunikacije i komunikologije kao znanosti o komuniciranju, doc. Jeličić u prvom dijelu knjige najprije progovara o komunikaciji kroz prizmu civilizacijskog razvoja ljudi: od oralne, preko rukopisne, elektroničke, sve do naše digitalne kulture određene sredstvima masovne komunikacije, najviše tv-a i interneta. Paralelno s razvojem sredstava društvenih komunikacija mijenjao se i način te kanali crkvene komunikacije koji su začudno bili vrlo suvremeni, a ponekad i pionirski

s obzirom na sredstva kojim se Crkva služila u prenošenju navještaja evanđelja. Unutar teorijskog pristupa komunikaciji od presudne je važnosti uočiti antropološke promjene uzrokovane novim komunikacijskim navikama: kulturu oblikuje brzina prenošenja sadržaja, a svako novo komunikacijsko sredstvo stvara novu kulturu. Nova komunikacijska sredstva promijenila su pojedinca čiji je um od linearnog postao mrežni um (od mirnog, koncentriranog, sporog i suptilnog mišljenja prešlo se na kratkoročno, fragmentirano i na mišljenje pretrpano uglavnom suvišnim informacijama). Zbog toga je komunikologija kao znanost koja analizira i vrednuje medijske sadržaje i reakcije korisnika vrlo važna pomoćnica Crkvi i teologiji jer i mi komuniciramo s realnim čovjekom našeg vremena s glavnim zadatkom dešifriranja simbola kojim se Bog objavljuje čovjeku: kroz prirodu, kroz Sveto pismo i Predaju, te kroz posvetiteljski život Crkve (pričestiti se=communicare). U trećem dijelu studije doc. Jeličić na jednom mjestu skuplja mnoštvo vrlo korisnih komunikacijskih vještina u odabranim situacijama koje pokrivaju veliki broj neuralgičnih iskustava iz života svakog po-

jedinca. Spomenut ćemo samo nekoliko nama najzanimljivijih vještina: vještina kvalitetnog slušanja sugovornika; vještina dobrog svađanja i sukobljavanja; komunikacija s umirućim i ožalošćenim osobama; kako kvalitetno razgovarati; kako kvalitetno pripremiti javni govor ili nastup na tv-u ili radiju.

U središnjem dijelu studije drugi autor, doc. Punda, razmišlja o teologiji komunikacije, konkretno o teologiji propovijedanja kao specifičnom obliku komunikacije. Ne radi se ovdje o komunikacijskoj ili propovjedničkoj teologiji/homiletici koja bi bila dio praktične teologije koja odgovara na pitanje „kako“ evanđeosku poruku učiniti što prihvatljivijom i razumljivijom modernom slušatelju čuvajući neiskvarenom bit evanđelja. Ovdje se radi o pravoj/sustavnoj teologiji koja umjesto na pitanje „kako“ odgovara radije na pitanja „što“ i „zašto“. Radi se o teološkoj refleksiji o homiliji kao takvoj, kakva je ona u sebi, koji je njen identitet i svrha, radije nego kakva je njezina forma ili učinkovitost unutar navjestiteljskog procesa, čemu će autor također posvetiti znatan dio kasnijeg izlaganja obrađujući praktične aspekte pripreme homilije. Budući da je veza između navještaja/homilije i vjere uzročno-pos-

ljedična, tj. navještaj je uvjet vjere, homilija nije tek jedna od mogućnosti, ona je nužnost/neizostavni dio života Crkve. Njena važnost vidi se i u organskoj povezanosti homilije s liturgijom/euharistijom. Glavni liturg je Isusu Krist, a mi vršimo spomen čin, svojevrsnu reprizu onoga što je on već učinio za nas. Stoga i homilija, ukoliko je dio liturgijskog čina kojim predsjedava Krist, jamči Kristovu riječ u riječi propovjednika. Homilija je u službi objave, Božje komunikacije čovjeku, a fundamentalna teologija nastoji oblikovati teološku refleksiju homilije kao načina na koji se Božja Riječ očituje kao živa i djelotvorna („što“) te budi u slušateljima razumijevanje Božje ljubavi i vlastita života („zašto“). Riječ Božja homilijom ulazi u povijest i postaje djelotvorna/sakramentalna, sasvim slično stvarnoj Kristovoj prisutnosti u kruhu i vinu. Homilija dakle nije tek govor o spasenju ili tumačenje božanskih istina, ona je ostvarenje spasenja ovdje i sada. Za razumjeti lakše odnos homilije i liturgije poslužiti ću se pojmovnim inventarom M. McLuhana. Među njegove najpoznatije izjave spadaju „medij preko kojeg se komunicira je i sam poruka“ i „medij je produžetak čovjeka“. Liturgija je također produžetak

osobe, ali u ovom slučaju ne ljudske. Liturgija je Božja ekstenzija i Bog njom upravlja. Ona je i medij kroz kojega se komunicira homilija te je sama po sebi poruka da se radi o Božjoj nakani da spasenje djeluje ovdje i sada. Kako razumjeti propovjednika u ovakvim koordinatama? On sigurno nije spiker koji čita riječ koju je netko drugi napisao. On je više kao jazz umjetnik koji nema nikakvu partituru ispred sebe nego je i sam instrument inspiracije, improvizacije, vlastitog umijeća i sati pripreme koji su u rezonanci s božanskim nadahnućem. Jazz umjetnik provodi sate i sate u vježbi i usavršavanju vlastitog genija, a opet nikad ne izvede iste

stavke na nastupu kao one koje je uvježbavao. Slično i propovjednik, uvijek ima dvije propovjedi, jednu pripremljenu u svojoj sobi, a drugu na ambonu, on i Duh Božji zajedno.

Doc. Punda u drugom dijelu svoje studije donosi dosta praktičnih načina na koje se svećenik, a i svaki vjernik može osloniti u prvom redu u kontaktu s Božjom riječju. Od njih izdvajam dva načina koji su ujedno i molitvene forme, ne samo misaone, a to su *lectio divina* i *scrutatio Scripturae*. U knjizi ćete dakle naći vrlo dobru i koncizno opisanu školu molitve s Biblijom, što je mnogima vjerujem jako zanimljivo.

I. Lovrić